

Yhtiön varojen vähentymistä koskeva osakeyhtiölain muutos

Taustaa

Osakeyhtiölain 1.9.2006 voimaan tulleessa kokonaisuudistuksessa sisällytettiin osakeyhtiölakiin uudet määräykset yhtiön varojen vähentymisestä. Osakeyhtiölain (624/2006) varojen vähentymistä koskeva 20 luvun 23 §:n sisältämä sääntely korvasi edellisen osakeyhtiölain (734/1978) oman pääoman menettämistä koskevat säännökset.

Osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n säännökset eivät kuitenkaan ole kaikilta osin osoittautuneet käytännössä toimiviksi ja sen vuoksi kyseisen lainkohdan sisältöä päätettiin muuttaa. Ehdotetut muutokset osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n sääntelyyn ovat tulleet voimaan 31.12.2007. Ehdotukset muutoksiksi ja muutosten perustelut sisältyvät hallituksen esitykseen rajat ylittäviä pääomayhtiöiden sulautumisia ja jakautumisia koskevaksi yhteisö-lainsäädännöksi (HE 103/2007).

Yhtiökokouksen koollekutsumisvelvollisuus muuttuu

Ennen 31.12.2007 voimaan tullutta uudistusta on sekä yksityisen että julkisen osakeyhtiön hallitus ollut velvollinen laatimaan tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen sekä kutsumaan yhtiökokouksen viipymättä koolle päättämään mahdollisista toimenpiteistä yhtiön taloudellisen aseman tervehdyttämiseksi tilanteissa, joissa yhtiön oma pääoma on ollut alle puolet osakepääomasta. Edellä mainituilla velvoitteilla on ensisijaisesti pyritty takaamaan yhtiön osakkeenomistajille tiedonsaanti yhtiön taloudellisesta asemasta.

Osakeyhtiön oman pääoman vähenemiseen perustuva velvollisuus yhtiökokouksen koolle kutsumiseen ei ole kaikissa tilanteissa ollut yksityisten osakeyhtiöiden kannalta tarkoituksenmukainen vaatimus, eikä mainitulla velvollisuudella ole useinkaan ollut olennaista merkitystä yksityisen osakeyhtiön osakkeenomistajan suojan kannalta. Yhtiökokouksen koollekutsumisvelvollisuus on esimerkiksi saattanut syntyä heti perustamisen yhteydessä perustettaessa osakeyhtiöitä 2 500 euron minimiosakepääomalla, kun perustamiskustannukset ovat vähentäneet yhtiön oman pääoman määrän alle puoleen osakepääomasta.

Uudistuksella velvollisuus tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimiseen sekä yhtiökokouksen koolle kutsumiseen on rajoitettu koskemaan vain julkisia osakeyhtiöitä niissä tilanteissa, joissa julkisen osakeyhtiön oma pääoma on alle puolet osakepääomasta. Uudistuksen jälkeen osakeyhtiölain sääntely vastaa tältä osin edelleen myös pääomadiirektiivin (77/91/ETY) vaatimuksia.

Uuden lainkohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa on kuitenkin todettu, että yksityisissäkin osakeyhtiöissä voisi uudistuksen jälkeen olla velvollisuus yhtiökokouksen koolle kutsumiseen yhtiön oman pääoman vähentyessä. Koollekutsumisvelvollisuus voisi perustua yhtiön sisäiseen päätökseen tai poikkeustapauksissa hallituksen yleiseen huolellisuusvelvoitteeseen.

Osakeyhtiölain varojen vähentymistä koskevat säännökset eivät ole kaikilta osin osoittautuneet käytännössä toimiviksi ja sen vuoksi kyseisen lainkohdan sisältöä päätettiin muuttaa.

Oman pääoman negatiivisuuden arviointia koskevat muutokset

Sekä yksityisen että julkisen osakeyhtiön hallituksella säilyy velvollisuus osakepääoman menettämistä koskevan kaupparekisteri-ilmoituksen tekemiseen tilanteissa, joissa yhtiön oma pääoma on negatiivinen. Mainitun velvoitteen tarkoituksena on informoida yhtiön sidosryhmiä yhtiön taloudellisesta tilanteesta. Kaupparekisteri-ilmoituksen perusteella tietoa levittää yhtiön sidosryhmille tehokkaasti erilaisten luottotietojärjestelmien kautta.

Osakeyhtiölain oman pääoman menettämistä koskevaa 1.9.2006 voimaan tullutta sääntelyä on kuitenkin pidetty liian kaavamaisena ja ongelmallisena, kun yhtiön oman pääoman negatiivisuutta koskevissa arvioinneissa ja laskelmissa ei ole voitu ottaa huomioon yhtiön omaisuuden mahdollista kirjanpitoarvoa korkeampaa todellista arvoa. Sääntelyä päätettiin muuttaa siten, että oman pääoman mahdollista negatiivisuutta laskettaessa yhtiön omaan pääomaan voidaan tehdä laskennallisia lisäyksiä eli laskelmassa voidaan esimerkiksi nojautua yhtiön omaisuuden todennäköiseen luovutushintaan perustuvaan arvoon, joka voi olla omaisuuden kirjanpitoarvoa korkeampi.

Muutos on erityisen merkityksellinen esimerkiksi sellaisille yhtiöille, joilla on ollut pitkään taseen pysyvissä vastaavissa rakennuksia tai muita arvokohteita, joiden kirjanpidossa poistamaton hankintameno ei vastaa omaisuuden todellista arvoa. Yhtiön tosiasiallinen pääomatilanne voi näissä tilanteissa olla yhtiön taseen osoittamaa pääomatilannetta parempi. Omaisuuden todennäköiseen luovutushintaan perustuvat laskennalliset oman pääoman lisäykset voivat koskea yhtiön kaikkea omaisuutta.

Osakeyhtiölain 12 luvun mukainen pääomalaina luetaan myös jatkossa yhtiön omaksi pääomaksi arvioitaessa yhtiön oman pääoman negatiivisuutta ja yhtiön mahdollista velvollisuutta osakepääoman menettämistä koskevan kaupparekisteri-ilmoituksen tekemiseen.

Oman pääoman laskennalliset lisäykset ja edellytykset niiden tekemiselle

Osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n 2 momenttiin on otettu määräykset oman pääoman laskennallisista lisäyksistä oman pääoman negatiivisuutta laskettaessa. Oman pääoman laskennallisia lisäyksiä ja niiden edellytyksiä arvioitaessa lähtökohtana tulee aina olla, että yhtiön kirjanpidossa on noudatettu hyvää kirjanpitoa ja asianmukaisia arvostusperiaatteita.

Oman pääoman lisäyksenä voidaan ottaa huomioon yhtiön omaisuudesta tehtyjen ja suunnitelman mukaisten poistojen kertynyt erotus eli ns. poistoero sekä yhtiön mahdollisesti tekemät vapaaehtoiset varaukset. Oman pääoman lisäyksenä voidaan jäljempänä mainituin edellytyksin huomioida myös se arvo, jolla yhtiön omaisuuden todennäköinen luovutushinta ylittää sen kirjanpitoarvon. Omaisuuden todennäköiseen luovutushintaan perustuvilta laskennallisilta lisäyksiltä edellytetään, että omaisuuden todennäköinen luovutushinta on muutoin kuin tilapäisesti ja olennaisesti omaisuuden kirjanpitoarvoa korkeampi.

Oman pääoman lisäyksiä koskevissa laskelmissa on noudatettava erityistä varovaisuutta. Hallituksen esityksen mukaan erityisellä varovaisuudella tarkoitetaan mm. seuraavia asioita (ei tyhjentävä luettelo):

- 1) Poistoeroon, vapaaehtoiseen varaukseen tai muuhun oman pääoman laskennalliseen lisäykseen todennäköisesti sisältyvä verovelka on otettava vähennyksenä huomioon;
- 2) Arvostettaessa omaisuuden todennäköinen luovutushinta sen kirjanpitoarvoa olennaisesti korkeammaksi on arvostus perustettava ulkopuolisen asiantuntijan arvioon, jollei yhtiön hallitus muuten voi osoittaa sen perusteltavuutta;
- 3) Omaisuuden todennäköisestä luovutushinnasta on vähennettävä sen todennäköiset myyntikulut.

Esimerkiksi teollisuuskiinteistöjen osalta luovutushinta voi suuremmissa kaupungeissa olla helpommin selvitettävissä kiinteistövälittäjien hinta-arvioiden perusteella kuin pienemmillä paikkakunnilla, joissa kiinteistöjen vaihdanta saattaa olla vähäistä. Koneiden ja kaluston todennäköisen luovutushinnan perusteleminen voi olla vieläkin haasteellisempi tehtävä.

Oman pääoman lisäyksiä koskevat selvitykset toimintakertomuksessa tai liitetiedoissa

Oman pääoman lisäyksistä on annettava perusteltu selvitys toimintakertomuksessa tai osakeyhtiölain 8 luvun 5 §: 1 momentin perusteella tilinpäätöksen liitetietona. Selvitys tulee aina antaa tilikaudelta laadittavassa toimintakertomuksessa tai tilinpäätöksen liitetietona, jos tilinpäätöksen sisältämä tase osoittaa oman pääoman negatiiviseksi, mutta hallitus toteaa osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n 2 momentin perusteella, ettei sillä ole velvollisuutta tehdä osakepääoman menettämistä koskevaa kaupparekisteri-ilmoitusta. Perusteltu selvitys on annettava myös tilanteissa, joissa oman pääoman lisäyksiin vedotaan osakepääoman menettämistä koskevan kaupparekisterimerkinnän poistamiseksi.

Hallituksen esityksessä todetaan selvityselvöllisyyden ulottuvan myös tilanteisiin, joissa oman pääoman laskennallisiin lisäyksiin on nojaututtu tilikauden aikana, vaikka lisäyksiin ei olisikaan tarvetta enää tilinpäätöshetken tilanteen perusteella.

Oman pääoman lisäysten perusteluvollisuus korostuu erityisen varovaisuuden vaatimuksen johdosta erityisesti silloin, kun oman pääoman lisäys perustuu omaisuuden todennäköisen luovutushinnan arvostamiseen sen kirjanpitoarvoa korkeammaksi.

Tero Malmivaara